

УДК 636.7.:636.01

Пустова Н. В.¹

кандидат сільськогосподарських наук, доцент

E-mail: *pustovanatasha@ukr.net***Шуплик В. В.¹**

кандидат сільськогосподарських наук, доцент

¹Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський, Україна

E-mail: *shuplyk1@gmail.com*

ОСНОВНІ МЕТОДИ ДРЕСИРУВАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК

Анотація

Метою досліджень було визначити основні методи дресування службових собак у кінологічному центрі Хмельницької області. Завдяки відбору та селекції людина формувала бажані якості у різних порід собак, іноді природа посилювала властивості певної спрямованості, на сьогодні до основних порід службових собак належать: німецька, кавказька і бельгійська вівчарки, доберман, ротвейлер та інші. В ході досліджень вивчали набутий досвід використання зазначених порід службових собак при виконанні ними таких завдань: розшуку та відстежуванню, знаходженню вибухівки, наркотиків, зброї тощо.

Аналізуючи отримані результати виконання завдань різними породами службових собак (у супроводі із кінологом) було виявлено, що з урахуванням генетичного потенціалу та індивідуальних особливостей кожної тварини визначають у якому напрямку буде працювати службова собака. Методи дресування собак у кінологічному центрі застосовують такі: механічний, заохочувальний, контрастний, наслідування.

Враховуючи різні методи дресування службових собак в їх основі лежить вироблення умовних рефлексів на певні подразники, проте в основі дресування є заохочення (смаченьким, іграшкою, погладженням, тощо): зробив правильно – отримав винагороду, неправильно – не отримав нічого. Дресування службових собак, проводять для того, щоб виробити у собаки спеціальні навички. Не залежно від породи службові собаки здатні відстежувати і затримувати злочинців, знаходити зброю, вибухівку та наркотики, розшукувати зниклих людей та ще багато чого. Напрямок, за яким працюватиме службова собака, визначають за його характером і темпераментом.

Ключові слова: собаки службові; породи; дресування; кінолог.

Вступ. Дресування службових собак відбувається у наслідок дії певних методів, методик, прийомів та комплексу способів на організм собаки із раннього віку і зокрема на нервову систему, яка у комплексі із успадкованими ознаками формує у цуценяти-собаки основи діяльності нервової системи на потрібні дресувальнику якості та навички.

Службові собаки виконують різні професії: військових, поліцейських і цивільних, можуть бути охоронцями, оперативниками, поводириями. Затребувана робота службової собаки на медичному, реабілітаційному напрямку: чотириногі лікарі успішно практикують в області анімалтерапії. У повсякденному житті службовими вважаються дресировані собаки, які володіють спеціальними навичками (собаки-поводирі, рятувальники, тощо). Часто під службовими розуміють собак, зарахованих до штату збройних сил, поліції, інших державних органів. Життя цих тварин регламентується нормативними актами про службову діяльність.

Відповідно до затвердженого Президією Всеукраїнської громадської організації «Кінологічна Спілка України» від 8 листопада 2018 року було узгоджено «Вимоги до дресирувальників та собак, які пройшли «Загальний курс дресирування», якими передбачено перевірку підготовленості дресирувальників: уміння керувати собаками, дресирувати їх по кожній навичці окремо, керуючись відповідними нормативами. В залежності від знань та навичок дресирувальників і собак видаються відповідні жетони на собак з дипломами I і II ступенем. [1; 2; 3; 4]

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методи дресирування службових собак являють собою комплекс способів і прийомів, за допомогою яких у тренувальній собаці виробляються умовні рефлекси. Які в кожному конкретному випадку дресирування, застосовуючи той чи інший метод, здійснюється за допомогою прийомів. Прийом – це система впливу на собаку з метою вироблення певного досвіду. Аналіз доступної літератури дозволяє виділити такі методи дресирування собак: механічний, заохочувальний, контрастний, наслідувальний і натаскування. [3; 4; 5; 6]

Мета. Метою наших досліджень було визначити основні методи дресирування службових собак у кінологічному центрі Хмельницької області.

Методологія досліджень. Завдяки відбору та селекції людина формувала бажані якості у різних порід собак, іноді природа посилювала властивості певної спрямованості, на сьогодні до основних порід службових собак належать: німецька, кавказька і бельгійська вівчарки, доберман, ротвейлер та інші. В ході досліджень вивчали набутий досвід використання зазначених порід службових собак при виконанні ними таких завдань: розшуку та відстежуванню, знаходженню вибухівки, наркотиків, зброї тощо.

Результати досліджень. Людина використовуючи унікальні здібності собак використовує їх для виконання певних професійних завдань створивши особливу групу тварин – службових собак. Основні породи службових собак: німецька, кавказька і бельгійська вівчарки, доберман, ротвейлер та інші, які використовуються у кінологічному центрі Хмельницької області.

Німецька вівчарка – найбільш затребувані, найвідоміші службові собаки МВС, порода має високі службові властивості. Селекціонери Німеччини досягли успіху у виведенні службових порід собак. Порода отримана в Південній Німеччині шляхом селекційної роботи з пастушими, гуртовими собаками. Датою народження породи можна вважати 1882 рік, коли у Ганновері, на виставці було продемонстровано самця німецької вівчарки Грайф, який очолив список чистопородних німецьких вівчарок.

Собаки породи німецька вівчарка – це набір якостей необхідних службовому собаці: легко та із задоволенням навчається, невибаглива, сама справляється з труднощами, які зустрічаються в процесі виконання службових обов'язків, правильно / розумно реагує на непередбачені обставини. Важливою перевагою цієї породи є відмінний нюх, сміливість і відданість людині / напарнику. Для служби в поліції найкраще підходять саме німецькі вівчарки, проте набувають також популярність бельгійські вівчарки (малінуа).

Кавказька вівчарка – стародавня порода, природної селекції, нащадок молоссів – великих собак часів Стародавнього Риму. Ця порода вівчарок отримала робочі якості займаючись випасом тварин, охороною людей і житла. Службова собака зростом 75 см у холці, справляє враження великої, потужної тварини, масою до 80 кг. Собаки цієї породи сміливі до безумства, недовірливі та надзвичайно віддані господареві, що робить її чудовим охоронцем. Щоб зловмисник відмовився від своїх планів йому досить побачити кавказьку вівчарку або почути її голос.

Доберман – породу створено спеціально, як службову собаку, в кінці XIX століття, проте які породи використовувались при створенні доберманів невідомо. Відомий її автор

– німецький зоолог, житель Тюрингії Карл Доберман. Собака породи доберман – це досить велика тварина, зріст у холці понад 70 см у самців та самки дещо менші 65 см, жива маса до 50 кг. Будова тіла доберманів міцна та елегантна, що свідчить про добру швидкість собак. Стрункий зовнішній вигляд досягається завдяки правильним пропорціям і короткій шерсті.

Породу собак доберман створювали, як зброю, проти зловмисників, її завданням було затримати і, можливо, загризти. Завдяки розвиненому інтелекту, вродженій відданості господареві, собака не перетворилася в бездумного вбивцю, а стала найкращим охоронцем. Ці тварини особливо ефективно працюють у парі. Пес і сука мають не тільки силу, але і тактику. Увагу злочинця відволікає на себе пес – діє з фронту, а з тилу атакує і затримує ворога сука. Навіть вогнепальна зброя, спрямована проти собак, за такої тактики безсила.

Батьківщиною породи Ротвейлер є Німеччина, а саме місто Ротвайль. Відомості про породу з'явилися в XVIII столітті. Спочатку цих собак використовували, як тяглову силу, возили візки з коров'ячими тушами ("собака м'ясника"). Собак цієї породи періодично піддавали гібридизації і завдяки напівприродному відбору було створено екстер'єр який є сьогодні у ротвейлера. Зріст собак у холці перевищує 60 см, жива маса до 50 кг.

Собаки породи ротвейлер мають грізний, непоступливий вигляд, із добре розвиненими м'язами. Проте собаки мають «складний характер». Жоден дресирувальник не скаже, що з ротвейлером працювати просто. Підвищена агресивність проявляється навіть за слабкої соціалізації в ранньому віці. Собака надзвичайно прив'язана до свого господаря. Погано сприймає зміну власника. Виконуючи службові функції, виявляє мужність і агресивність, найкращий захисник, що йде до кінця.

Аналізуючи отримані результати виконання завдань різними породами службових собак (у супроводі із кінологом) кінологічного центру було виявлено, що з урахуванням генетичного потенціалу та індивідуальних особливостей кожної тварини визначають у якому напрямку буде працювати службова собака. Методи дресирування собак у кінологічному центрі застосовують такі: механічний, заохочувальний, контрастний, наслідування.

Заохочувальний метод передбачає застосування харчових подразників для вироблення умовних рефлексів. Метод знайшов широке застосування в практиці дресирування службових собак, особливо мінно-розшукових, а також для пошуку наркотиків та контрабандних товарів. Підготовлені за цим методом собаки мають високу активність пошукових реакцій.

Суть методу полягає у тому, що харчовим подразником (смаченьким) собаку змушують виконувати потрібні дії, а потім її заохочують за правильну реакцію. Заохочувальний метод дресирування дає хороші результати під час дресирування собак з переважаючою харчовою реакцією, але може також успішно застосовуватися і для собак з іншими реакціями поведінки. Найбільш ефективний цей метод, коли собаки голодні або їх дресирують через 3-4 години після годівлі. Позитивні якості цього методу полягають у тому, що умовні рефлекси на харчові підкріплення утворюються легко і швидко, добре зберігаються. За допомогою цього методу швидко встановлюється і довго зберігається контакт дресирувальника з собакою, що має важливе значення у дресируванні й застосуванні собак на службі. Харчові подразники підтримують і зберігають активність собаки під час дресирування і навіть у кінці занять, коли собака стомлена.

Недоліком заохочувального методу є те, що не всі умовні рефлекси і складніші навички можна виробити за допомогою їжі. Наприклад, навички затримання не можна виробити за цим методом. У стані ситості у собаки умовні рефлекси утворюються

повільно або зовсім не утворюються.

Механічний метод полягає у застосуванні механічних подразників у вигляді примусового і заохочувального підкріплення. У дресируванні собак за допомогою механічних подразників виробляється більшість навичок. Механічні дії на собаку сторонньої людини (помічника), як правило, викликають у неї активно-оборонну реакцію, яка є базою для вироблення більшості спеціальних навичок: затримання, обшуку місцевості, роботи по сліду тощо. Легкі механічні дії дресирувальника на певні ділянки тіла собаки, наприклад, погладження, поплескування в ділянці грудей, шиї, плеча діє на собаку заспокійливо і схвально, що використовується дресирувальником як заохочувальний метод.

Механічний метод дресирування має позитивні сторони: - всі умовні рефлексі закріплюються міцно і надовго; - забезпечують безвідмовну роботу собаки в будь-яких умовах. Недоліком методу є те, що деякі умовні рефлексі утворюються дещо повільніше і вимагають більше часу на формування навичок. Крім того, механічні дії можуть викликати у собаки пасивність, пригніченість, обережність, іноді боязкість і навіть боягузтво, що негативно відображається на подальшому дресируванні. Часте застосування дресирувальником механічних подразників викликає недовірливе ставлення собаки до нього і послаблює контакт між ними. Механічним методом неможливо виробити у собаки всі навички, необхідні для служби.

Контрастний метод – основний метод дресирування, який об'єднує усі позитивні сторони механічного та заохочувального методів. Основою методу є дія умовного подразника яка підкріплюється механічним подразником, а коли собака зробить потрібну дію або прийме певну позу, їй дають смачненьке. Наприклад, при виробленні умовного рефлексу на команду «Сидіти!», умовний подразник спочатку підкріплюють натисканням на ділянку попереку собаки (механічний вплив) і як тільки собака сіла, їй дають смачненьке. У цьому випадку застосовують тактильні й харчові подразники, які за біологічним значенням протилежні – контрастні. При повторенні таких поєднань швидше виробляються навички, собака чітко, енергійно реагує на сигнали дресирувальника. Навички майже завжди безвідмовні, а у собаки не знижується активність і не порушується контакт з дресирувальником.

Метод наслідування – універсальний спосіб засвоєння досвіду однієї собаки іншою, здатність відтворювати рухи і поведінку. Цей метод доволі важкий і його використовують не часто але він ефективний. Метод наслідування полягає у спонуканні собаки до виконання певних дій шляхом створення умов комплексом подразників. Умовні рефлексі, вироблені таким шляхом, відрізняються високою активністю, динамічністю, але не безвідмовністю. Метод рекомендується застосовувати у поєднанні з іншими методами дресирування, тому він вважається допоміжним.

Знаючи позитивні і негативні сторони кожного методу, дресирувальник повинен вміло використовувати їх щодо особливостей поведінки собаки. Одну і ту саму навичку можна виробити різними методами, але для кожної навички існує певний прийом і конкретно обґрунтована методика вироблення умовного рефлексу і формування потрібного досвіду.

Дресирування службових собак практично нічим не відрізняється від процесів навчання тварин у природному середовищі існування, де перш ніж задовольнити свою природну потребу в їжі, потрібно здійснити певну роботу: вистежити здобич/звіра, наздогнати його щоб убити, обробити тушу, відігнати конкурентів. А в разі цілеспрямованого навчання (дресирування) завдання/перепони на шляху ставить людина. Собака під час дресирування, щоб задовольнити свою потребу в їжі, змушена також виконувати певну роботу (наприклад, підносити предмет, долати перешкоди тощо), після

здійснення якої вона отримає їжу і зможе вгамувати голод. У тому і іншому випадку результатом поведінки залишається отримання смаколика за виконану роботу.

У багатьох порід службових собак (кавказька, німецька вівчарка і інші) людина розвинула сторожові рефлексії, які проявляються у захисті людини і її житла. Щоб впливати на природні властивості собаки в бажаному напрямі, тобто успішно дресувати її, необхідно добре знати закони взаємин тваринного організму з умовами навколишнього середовища. Дресування є вихованням у собаки стійких умовних рефлексів (різних дій), в основі яких лежить правильне використання тих чи інших подразників.

Усе, що впливає на органи чуття (рецептори) собаки і викликає відчуття, називається подразниками. Організм тварини не може існувати, не отримуючи інформацію про свій стан. Зміна зовнішніх умов (освітленості, вологості і температури повітря, обстановки тощо) викликає в організмі певні зміни, які, в свою чергу, призводять до зміни зовнішньої поведінки тварини. Дією умовних подразників можна вплинути не тільки на зовнішню поведінку, але і стан внутрішніх органів, наприклад, на команду «Фас!» собака збуджується, у неї посилюється робота серця, легенів, м'язів. На поведінку собаки великий вплив мають і внутрішні подразники: нестача поживних речовин і води викликає у собаки рефлексії пошуку їжі, води. Статеве збудження робить її метушливою, неспокійною. Сильні або незвичайні нові подразники, що викликають зміну поведінки собаки і відволікають її від роботи за сигналами дресувальника, називають відволікаючими подразниками. Наприклад, собака, що йде по сліду за запахом людини, побачивши зайця, може кинутися за ним, залишивши роботу по сліду. Це відволікання (гальмування) відбулося через виникнення більш сильного нового рефлексу, генетичного інстинкту добувача / мисливця – вполювати здобич для їжі. Зовнішні відволікаючі подразники – це, перш за все, тварини, птиця, шум і гуркіт транспорту, сторонні для собаки люди. Необхідно привчати собаку не реагувати на них.

Подразники можуть бути: - звуковими (словесні команди, свист, звук пострілу); - світловими або зоровими (жести рукою, поза дресувальника, форма і розмір предметів); - харчовими (м'ясо, цукор, хліб, сир); - механічними (ривок повідця, тиск рукою, удар прутиком); - нюховими (індивідуальний запах людини, запах їжі). Кожний подразник може діяти на організм як окремо, так і в сукупності, одночасно або послідовно. Поряд з цими комплексними подразниками для собаки є дресувальник і його помічник. У процесі дресування на собаку також впливають подразники тієї обстановки, в якій дресувальник працює з собакою: різні шуми, предмети, рух інших тварин, транспортних засобів.

Подразники, що застосовують під час дресування, можуть бути умовними і безумовними. Безумовними називають подразники, які викликають прояв безумовного рефлексу. Під час дресування собак з безумовних подразників найчастіше застосовують харчові та механічні. Застосовують харчовий (шматочки м'яса, хліб, сир, іноді цукор) подразник для підкріплення дії умовного. Наприклад, вимовляють кличку собаки і одразу дають їй шматочок м'яса або вимовляють команду «Сидіти!», натискають рукою на поперек і, як тільки собака сяде, дають їй шматочок м'яса. Також їжу використовують для привчання собак долати перешкоди, підходити до дресувальника, для голосової реакції (гавкоту). Щоб харчовий подразник діяв досить сильно, дресувати собаку необхідно до годування, або через 3-4 години після нього. Шматочки м'яса (смаколика) повинні бути однакових розмірів, середньої величини. Дрібні шматочки є слабким подразником, а великі шматки швидко насичують собаку і вона починає мляво працювати. Зазвичай, давання смаколика поєднується з вигоком «Добре!» і погладженням собаки. У загрозований інтонації застосовується команда

«Фу!» - заборона. Вона подається голосно, різко і підкріплюється ударом прутика, різким ривком повідка. Цією командою припиняється будь-яка небажана для дресирувальника дія собаки. Але не можна зловживати загрозливими інтонаціями, так як часто це призводить до розвитку боягузтва у собаки і ускладнює її дресирування. Звичайна інтонація застосовується для дуже чутливих собак або в порядку схвалення її дій. У схвальній інтонації вимовляється заохочення «Добре!». Слово вимовляється тихо, ласкаво, а команди повинні бути короткими, чіткими, стандартними. Змінювати їх не можна («Апорт!» але не «Принеси предмет!»).

Необхідно враховувати і особливості поведінки собаки на різні інтонації. Наприклад, у деяких собак загрозлива інтонація викликає пасивно-оборонну реакцію, що ускладнює вироблення умовних рефлексів. У таких випадках трохи підвищений тон у наказовій інтонації буде виконувати роль загрозливої інтонації. Жестами можна впливати на собаку на відстані, вказувати їй напрям руху під час розшуку предметів, обшуку приміщень, місцевості. Навички на жест (зоровий сигнал) виробляють, зазвичай, після міцного засвоєння цього вміння на словесну команду.

Певні навички виробляються на одночасний комплекс жесту і команди, наприклад, привчаючи собаку переходити у вільний стан по команді «Гуляй!» і жесту руки в сторону руху собаки. За допомогою нюху собака впізнає дресирувальника/господаря, розшукує їжу, вистежує дичину, рятується від ворогів, тощо.

Нюх відіграє важливу роль у статевих інстинктах, в оцінці якості їжі. Висока чутливість нюху дозволяє використовувати дресировану собаку для розшуку людини по невидимих слідах. Ця властивість обумовлена здатністю тварини пам'ятати про сприйнятий конкретний запах і в разі втрати знаходити його шляхом зіставлення безпосереднього відчуття з тим, який запам'ятався. Кожна людина володіє індивідуальним запахом, за яким собака без особливих зусиль відрізняє його від іншого. Запах поту, епідермісу утворює комплекс, що має назву індивідуального запаху людини. Крім індивідуального, людина є джерелом і інших запахів: взуття, мила, тютюну, парфумерних засобів, житла, запахів пов'язаних з професією тощо. Але в цьому складному комплексі найбільш стійким є індивідуальний запах. Переміщуючись, людина розсіює запахові частинки, які залишають запаховий слід. До нього приєднуються запахи ґрунтового покриву, рослин, розчавлених дрібних комах. Запах, заданий собаці для пошуку, є для неї сигналом до знаходження джерела запаху. Тому під час дресирування собака повинна завершити пошук по сліду нападом і боротьбою з розшукуванням. Ступінь чутливості нюху у собаки може змінюватися залежно від ряду причин (втоми, хвороби, тривалої дії запахів, фізіологічного стану тощо). Розшук злочинців по слідах, обшук приміщень і ділянок місцевості, вибір людини за заданим запахом і інші завдання можуть успішно виконуватися собакою тільки з добре натренованим нюхом у процесі виховання і дресирування.

Дресирування службових собак проводять для того, щоб виробити у собаки спеціальні навички, необхідні при використанні її в тому або іншому виді служби (пошуковій, сторожовій, поводитиря та ін.).

Розрізняють дресирування загальне і виховне. Виховне дресирування виробляє у собаки порівняно прості навички загальної слухняності, що необхідно для щоденного управління поведінкою собаки, а також для вироблення спеціальних навичок. Загальне дресирування чить собак певній службі: вартовій, сторожовій, розшуковій тощо.

Першим етапом навчання службових собак є вивчення та засвоєння послідовних дій: вивчити умови, динаміку процесу вироблення певного навичку, потренуватися у тих діях, які при цьому потрібні дресирувальнику, чітко засвоїти, як часто потрібно повторювати їх та інше. Лише після цього переходять до виховного дресирування

службової собаки за конкретним методом.

На кожному занятті дресирувальник поєднує вироблення двох-трьох навичок. Вони підбираються послідовно, щоб одна навичка не впливала негативно на закріплення іншої навички. Дотримуючись системи дресирування, здійснюють індивідуальний підхід до кожної «собаки-особистості» з урахуванням особливостей її психіки і освоєння попереднього досвіду.

Найголовніше та найважливіше знати/виявити межі можливостей собаки, щоб найкращим чином використовувати її здібності.

Підготовка цуценяти до дресирування розпочинається з перших днів життя: цуценя для прогулянки виносять на вулицю на кілька хвилин (від 5 до 15 взимку і від 20 до 30 хвилин влітку) декілька разів на день. Навесні і влітку гуляти з цуценям краще вранці, коли існує ультрафіолетове випромінювання. Доцільно остерігатися сиркої і вітряної погоди. До годівлі цуценя привчається легко, корм і вода є найважливішою життєвою необхідністю, важливо цуценя поїти і годувати регулярно, в один і той самий час та дотримуватися повноцінності добового раціону, дотримуючись науково обґрунтованих рекомендацій. Як недокорм, так і перегодовування цуценяти не припустимі. В першому випадку це призведе до відставання у розвитку, а в другому – порушить нормальний процес травлення, погіршить апетит, спровокує ожиріння.

З перших днів життя цуценят за вигодовування самкою чують прості команди, які стосуються режиму годівлі, контакту дресирувальника / господаря із собакою тощо, так цуценят вперше чують і звикають до простих команд. Коли цуценят набувають з віком більшої самостійності їх привчають до команд: «Місце», «Добре», «Кличка – реакція на власну кличку-ім'я», «Поруч», «До мене» та інші, у цуценят ці навички легко виробляються.

З віком, поступово, цуценят звикають виконувати команди «Місце», «До мене», «Добре», «Кличка-ім'я», «Поруч», тощо. Цуценят службових собак достатньо у ранньому віці, після встановлення з ним хорошого контакту і привчання до «місця і клички» формують первинні навички слухняності.

Для вироблення чітко вираженого, стійкого досвіду на команду «До мене!» для дресирувальника потрібно терпіння, наполегливість і завзятість. Цуценя, а згодом й доросла службова собака, що не опанувала цей навик, принесе багато клопоту, неприємностей, іноді і відчаю.

Найбільш поширеним методом дресирування цуценят службових собак у дуже ранньому віці є метод контрасту, а саме домогтися від собаки безвідмовності і чіткості виконання команди «До мене!» можливо у випадку, якщо ця команда буде сприйматися як сигнал подальшого заохочення, супроводжуваного приємними відчуттями (гра, вигук «Добре!», прогладжування, смаколики). Спочатку привчають цуценя виконувати команду «До мене!» за допомогою корму-смаколика, послідовність дресирування така: під час годування беруть корм і коли цуценя звертає увагу на дресирувальника із кормом, його кличуть командою «До мене!», їжу відносять на звичне для цуценяти місце. Побачивши, що цуценя підбігає, віддають команду «До мене!», а коли воно підбіжить, заохочують його вигуком «Добре!», поглядять і смаколик, це винагорода за вірно виконану команду. Після 4-5 днів таких занять приступають до відпрацювання команди «До мене!» під час прогулянки. Віддаються на 7-8 кроків, і звать цуценя, коли воно зверне на це увагу, подають команду «До мене!». Як тільки цуценя підбіжить або підійде, заохочують його вигуком «Добре!», поглядять і смаколик. За одну прогулянку вправу повторюють 4-5 разів.

Після засвоєння цуценям команди «До мене!» його привчають до команди «Гуляй!»: під час прогулянки відщеплюючи поводок подають команду «Гуляй!» і не

великою пробіжкою заохочують цуценя бігти за собою так, щоб воно вибігло вперед. Після того, як цуценя трохи погуляє, його кличуть до себе і заохочують – поглядять та смаколик. В подальшому, подавши команду «Гуляй!», скорочують пробіжку, та посилають цуценя вперед по команді «Гуляй!», залишаючись на місці. Протягом дня вправу повторюють 4-5 раз.

Залежно від вироблення первинних навичок вправи ускладнюють. Посилають цуценя гуляти все далі від дресирувальника, збільшують час перебування цуценяти у вільному стані, але не доцільно зловживати ускладненням завдань. Під час дресирування дуже важливо відчувати цуценя, враховувати його стан – не перевантажувати, що може спричинити виснаження собачки.

Вдаватися до покарання цуценят у віці 1-3 місяців можна: не давати смаколика, іграшки, відсутня команда схвалення. Привчання цуценят до припинення небажаних дій по команді «Фу!» проводиться протягом усього вікового періоду.

Вимоги до цуценяти зростають залежно від його віку. Для вироблення навички кожного разу, як тільки цуценя спробує або почне виробляти ту чи іншу небажану дію, вимовляється в загрозливій інтонації заборонна команда «Фу!» (умовний подразник), який негайно підкріплюється механічною дією (безумовним подразником) – ривком повідка, ударом прутика по спині. Як команда «Фу!», так і механічний вплив мають бути помірними – не лякати цуценя. Вправу протягом дня повторюють не більше 3-4 разів. За день цуценята багато разів нададуть вам можливостей вжити заходів щодо припинення небажаних дій. Коли у цуценяти на команду «Фу!» буде вироблений початковий навик і воно стане її виконувати, можна обмежуватися однією командою, а безумовний подразник (легкий удар долонею або прутиком та ін.) застосовувати лише періодично, щоб вироблений навик закріплювався і не згасав.

Дресирування службового цуценяти на команду «Сидіти!» полягає у використанні приманки перед тим, як застосовуються смаколик та погладжування-заохочення. Проте собаку від приманки потрібно поступово від вчити, інакше вона стане залежною від неї. Якщо процес відучування від приманки пройшов успішно і собака може виконувати команду без неї, це свідчить, що вона впоралася з цим завданням. Послідовність навчання команди «Сидіти!» така: 1). Тримають заохочення перед носом цуценяти і поступово підводять його до носа та повільно заводять руку за голову собаки. 2). Коли собака тягнеться за кормом, то вона сідає. У цей момент дають смаколик і погладжування-заохочення.

Відпрацювання оборонних навичок у молодняку службових собак кінологічного центру хмельницької області здійснюють за використання традиційних методик. Оборонні навички у цуценяти виробляються із вміння собаки: кусатися за вказівкою дресирувальника/господаря, затримувати порушника, не боятися раптового нападу. Навчання доцільно розпочинати з тримісячного віку, але під час зміни зубів заняття припиняють, тому що больові/хворобливі відчуття під час укусу призводять до обережно, слабого укусу собаки.

З метою розвитку в цуценят необхідних для службових собак фізичних та типологічних навичок з ними регулярно проводять заняття. З перших прогулянок цуценят поступово привчають до подразників, з якими вони не зустрічалися на території розплідника службових собак, або спеціальної території для молодняку. Привчання до різноманітних подразників здійснюється від простого до складного. Для цуценят достатньо одного уроку в день. Навчання проводиться на основі інстинкту добувача, який у собак розвинений – генетично стійкий. Як засіб можна використовувати ганчірки, старі згорнуті в джгут мішки, рукави від старого ватника, куртки, м'який захисний рукав тощо.

Заняття проводяться у чотири етапи: I етап - закріплення інстинкту добувача і протидії. Як допоміжний засіб використовують ганчірку. Вправа має ігровий характер, не має характеру загрози, і викликає інтерес у цуценяти. «Оживляти» ганчірку може дресирувальник/господар, але краще, якщо цуценя буде «умертвляти» ганчірку з чужим запахом. Заняття проходить у такій формі: дресирувальник/господар тримає цуценя на повідку і привертає його увагу командою «Чужий!» до помічника, який, стоячи на місці, приводить у рух ганчірку, і та приймає вигляд істоти, яка хоче в паніці бігти. Нормальною реакцією цуценяти є схопити ганчірку. Як тільки воно це зробить, дресирувальник/господар повинен часто повторювати команду «Фас!» і хвалити собачку. Це буде означати, що цуценя «умертвило жертву». Тоді помічник припиняє тримати ганчірку, а дресирувальник/господар повинен відвести цуценя. Якщо він випускає здобич, залишаючись на місці навчання, помічник повинен негайно спробувати забрати її у собаки. Дресирувальнику/господарю треба тримати цуценя на повідку такої довжини, щоб помічник після кількох безуспішних спроб все-таки зміг забрати у нього ганчірку і, знову роздратувати собачку, змусити її схопити і забрати «здобич». Основне в цьому занятті те, що помічник повинен вести себе залежно від поведінки цуценяти, а не навпаки. Якщо цуценя поводитьсь правильно, воно отримує «здобич» і може її забрати.

II етап – навчання укусу, тобто цуценя повинне так схопити здобич, щоб вона не змогла втекти. Дресирувальник/господар повинен стояти на місці і тримати цуценя на повідку. Помічник дражнить цуценя, як і на I етапі, дає йому схопити «здобич». Якщо цуценя утримує ганчірку (в 6-7 місяців – джгут), то помічник її віддає. Якщо собака випускає ганчірку, то помічник повинен сильніше тримати ганчірку або більше роздратувати цуценя перед укусом. Після захоплення здобичі собаку хвалять і заохочують тим, що він забирає здобутий трофей.

III етап – вправу з рукавом розпочинають коли цуценя фізично зміцніло орієнтовно 9-11 місяців. Собаку дражнять, як і під час I-II етапу, щоб зміна здобичі (ганчірка, джгут, рукав) пройшла безболісно, помічник повинен віддати рукав після укусу. Для деяких молодих собак доведеться чергувати заняття з рукавом і ганчіркою, дратуючи ганчіркою і підставляючи під час укусу рукав. Рукав треба піднести до морди собаки так, щоб вона змогла його схопити після першої спроби. Схема дратування і поведінка дресирувальника/господаря така як в I і II етапах. Але помічник ніколи не повинен прямо рухатися на собаку, а повинен стояти до неї в півоберта, щоб собаці дати зрозуміти, що її бояться. Заняття з рукавом проводять на дресирувальних майданчиках під керівництвом досвідченого інструктора. Багатьом не подобається, коли собака стрибає на дресирувальника/господаря. Відчувати від цього цуценя не потрібно до тих пір, поки не буде відпрацьований прийом «Затримання порушника», де собака повинна стрибати на нього, краще для цього надягати спеціальний або робочий одяг.

Висновки і перспективи. Враховуючи різні методи дресирування службових собак в їх основі лежить вироблення умовних рефлексів на певні подразники, проте в основі дресирування є заохочення (смачненьким, іграшкою, погладженням, тощо): зробив правильно – отримав винагороду, неправильно – не отримав нічого. Дресирування службових собак проводять для того, щоб виробити у собаки спеціальні навички. Не залежно від породи службові собаки здатні відстежувати і затримувати злочинців, знаходити зброю, вибухівку та наркотики, розшукувати зниклих людей та ще багато чого. Напрямок, за яким працюватиме службова собака, визначають за його характером і темпераментом.

Список використаних джерел

1. Наказ, Настанова від 19.07.2012 № 640 (Чинний) Про затвердження Настанови з організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України. *LIGA 360.*

Retrieved from: <http://www.ips.ligazakon.net/document/MVS380>

2. Вимоги до дресирувальників та собак, які пройшли «Загальний курс дресирування». Кінологічна спілка України. Retrieved from: http://www.uku.com.ua/pravila_sport/vymogy_zkd.html

3. Службовий собака в парі з кінологом – потужна сила в боротьбі зі злочинністю. Державна прикордонна служба України. Офіційний вебсайт. Retrieved from: <https://dpsu.gov.ua/ua/news/Sluzhbovyy-sobaka-v-pari-z-kinologom-potuzhna-sila-v-borotbi-zi-zlochinnistyu/>

4. Під час тактико-спеціальних навчань МВС прикордонники продемонстрували Президенту технічні можливості відомства та роботу кінологів. Державна прикордонна служба України. Офіційний вебсайт. Retrieved from: <https://dpsu.gov.ua/ua/news/Pid-chas-taktiko-specialnih-navchan-MVS-prikordonniki-prodemonstruvali-Prezidentu-tehnichni-mozhливosti-vidomstva-ta-robotu-kinologiv/>

5. Дресирування собак. Вірний чотириланій друг. Retrieved from: <http://www.sites.google.com/site/juliebodnarcuk/dresiruvanna-sobak>

6. Дресирування собак. Тварини світу. Retrieved from: <http://www.tvarunu.com.ua/tsikave/97/110/>

Дата надходження статті до редакції: 01.03.2021
Рецензування 11.04.2021 Прийняття в друк: 28.06.2021

Pustova N.V.

Ph. D. (Agric.)

*department of technology of production of goods of stock-raising and cynology,
State Agrarian and Engineering University in Podilya*

Kamianets-Podilskyi, Ukraine

E-mail: pustovanatasha@ukr.net

Shuplyk V.V.

Ph. D. (Agric.)

*department of technology of production of goods of stock-raising and cynology,
State Agrarian and Engineering University in Podilya*

Kamianets-Podilskyi, Ukraine

E-mail: shuplyk1@gmail.com

BASIC METHODS OF TRAINING OF OFFICIAL DOGS

Abstract

Training of official dogs takes place in a result from the action of certain methods, methodologies, receptions and complex of methods on the organism of dog from early age and in particular on the nervous system, that together with the inherited signs forms for the puppy-dog of basis of activity of the nervous system on necessary to the trainer internalss and skills.

The aim of our researches was to define the basic methods of training of official dogs in the cynologic center of the Khmelnytsk area. Due to a selection and selection a man formed desirable internalss at the different breeds of dogs, sometimes nature strengthened properties of certain orientation, for today to the basic breeds of official dogs belong: the German, Caucasian and Belgian shepherds, doberman, rottweiler and other. During researches studied the purchased experience of the use of the marked breeds of official dogs at implementation by them such tasks: to the search and watching, being of explosive, drugs, weapon and others like that.

Analysing the got results of implementation of tasks the different breeds of official dogs (in accompaniment with a cynologist) it was educed that taking into account genetic potential and individual features of every animal determine an official dog will work in what direction. The methods of training of dogs in a cynologic center apply such: mechanical, encouraging, contrasting, inheritance.

Taking into account the different methods of training of official dogs in their basis, making of pavlovian reflexes lies on certain irritants, however in basis of training there is encouragement (delicious, by a toy,

stroking, and others like that) : did right - got a reward, wrong - got nothing. Training of official dogs conduct, in an order to produce the special skills for a dog. Not depending on a breed official dogs are able to watch and detain criminals, find a weapon, explosive and drugs, search disappearing people and much what. Direction an official dog will work after that is determined by his nature and temperament.

Keywords: dogs are official; breeds; training; cynologist.

References

1. Nakaz, Nastanova vid 19.07.2012 № 640 (Chynnyy) Pro zatverdzhennya Nastanovy z orhanizatsiyi diyal'nosti kinolohichnykh pidrozdiliv orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrayiny. *LIGA 360*. Retrieved from: <http://www.ips.ligazakon.net/document/MVS380> . [in Ukrainian]
2. Vymohy do dresyruval'nykiv ta sobak, yaki proyshly «Zahal'nyy kurs dresyruvannya». *Kinolohichna spilka Ukrayiny*. Retrieved from: http://www.uku.com.ua/pravila_sport/vymogy_zkd.html . [in Ukrainian]
3. Sluzhbovyi sobaka v pari z kinolohom – potuzhna syla v borot'bi zi zlochynnistyuu. *Derzhavna prykordonna sluzhba Ukrayiny. Ofitsiyiny vebsayt*. Retrieved from: <https://dpsu.gov.ua/ua/news/Sluzhbovyi-sobaka-v-pari-z-kinologom-potuzhna-sila-v-borotbi-zi-zlochinnistyuu/> . [in Ukrainian]
4. Pid chas taktyko-spetsial'nykh navchan' MVS prykordonnyky prodemonstruvaly Prezydentuu tekhnichni mozhlyvosti vidomstva ta robotu kinolohiv. *Derzhavna prykordonna sluzhba Ukrayiny. Ofitsiyiny vebsayt*. Retrieved from: <https://dpsu.gov.ua/ua/news/Pid-chas-taktiko-specialnih-navchan-MVS-prikordonniki-prodemonstruvali-Prezidentuu-tehnichni-mozhlyvosti-vidomstva-ta-robotu-kinologiv/> . [in Ukrainian]
5. Dresyruvannya sobak. *Virnyy chotyrylapyy druh*. Retrieved from: <http://www.sites.google.com/site/julieobodnarcuk/dresyruvannya-sobak> . [in Ukrainian]
6. Dresyruvannya sobak. *Tvaryny svitu*. Retrieved from: <http://www.tvarunu.com.ua/tsikave/97/110/> . [in Ukrainian]

Received 03/01/2021

Revision 04/11/2021 Accepted 06/28/2021